

УДК 378:373.2/.3.091.12.011.3-051]:[004:005.336.4]

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-2-242-248

Козак Людмила Василівна,

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка м. Київ, Україна.

l.kozak@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4528-1905>

Козлітін Денис Олександрович,

викладач кафедри початкової освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна.

d.kozlitin@kubg.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-3583-9984>

**МІСЦЕ І РОЛЬ МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ**

Впровадження інформаційних технологій у систему освіти України та формування єдиного інформаційно-освітнього простору є пріоритетними напрямками державної політики. У той же час, як зазначається в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Медіа потужно й суперечливо впливають на формування молодого покоління. До цього додаються недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016). Відповідно, одним із важливих завдань педагогів дошкільної та початкової освіти є формування у дітей медіаграмотності.

Для вирішення окресленого завдання педагог повинен володіти навичками роботи з інформаційними технологіями, вміти обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію, опанувати методики навчання з використанням медіа, вміти забезпечувати розвиток у дітей критичного та аналітичного мислення, застосовувати мультимедіа в освітньому процесі. Саме тому актуальності набуває дослідження місця і ролі медіа-технологій у підготовці майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що проблеми сучасної медіа освіти, починаючи з другої половини ХХ століття, висвітлюються в працях М. Маклуена, Л. Ораховської; психологічний та біологічний вплив соціальних мереж досліджують А. Сігман, О. Бондаренко, Д. Книш; телебачення та інші масові медіа – Т. Дейнегіна, С. Лівінгтон; вплив Інтернету на формування цінностей

особистості вивчали І. Шевченко, Ю. Бабаєва, О. Войскун; елементи використання мультимедійних освітніх технологій у навчальному процесі відображені в доробках О. Мусієнко, А. Новікової, І. Чемерис, С. Шумаєвої та ін. Водночас роль медіа-технологій у підготовці майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти залишається актуальною та недостатньо висвітленою.

Мета статті полягає в аналізі окремих аспектів понять «медіа-освіта», «медіа-технологія» як невід'ємних чинників впливу на особистість дитини, визначення сучасного стану медіакомпетентності педагогів, розкритті місця і ролі медіа-технологій у підготовці майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти.

Для досягнення поставленої мети нами було використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз наукового доробку за темою; конкретизація та узагальнення теоретичних положень; порівняння; анкетування педагогів задля визначення рівня їх медіакомпетентності.

Засоби комунікації як комплексну сферу джерел інформації першим почав розглядати канадський філософ Маршал Маклюєн. За його класифікацією їх можна розділити на мас-медіа (засоби масової інформації) та директ-медіа (прямі медіа). За допомогою мас-медіа повідомлення доставляють, як правило, великій кількості потенційних споживачів. До цього виду медіа належать: телебачення, блоги, веб сторінки, радіо, преса, носії зовнішньої реклами тощо. Іншим видом медіа можна назвати директ-медіа, головною відмінністю яких є обов'язкова пряма комунікація на рівнях «джерело інформації – споживач», «споживач – споживач». До директ-медіа належать: соціальні мережі, месенджери, пошта, телефон, факс та інші (McLuhan M., 1964).

Наше сприйняття світу значною мірою залежить від того, як його подають медіа. Проте, відомо, що матеріали з медіа джерел часто погано перевіряються, вони містять елементи маніпуляції та підтасувань (Malcolm Coxall, 2013).

Поняття «медіа-технологія» означає інтеграцію різних засобів передачі інформації (тексту, звуку, графіки, зображень) на спільній основі. При цьому не важливо, яким чином медіа повідомлення буде доставлено адресату. Медіа-технології включають як дидактичні засоби, наукову підтримку, так і засоби масової інформації.

Дослідник впливу засобів масової комунікації на світосприйняття індивідів Дж. Гербнер розглядає «медіа-освіту» як формування широкої нової коаліції організацій та індивідуумів з метою розширення свободи та урізноманітнення комунікації для розвитку критичного розуміння медіа, як нового підходу до ліберальної освіти на кожному рівні (Encyclopedia of media and communication, 2013).

Роль медіа у системі освіти розкрито у документі «Концепція впровадження медіа-освіти в Україні», який було схвалено Президією Національної академії педагогічних наук України у 2010 році. Остання редакція Концепції пропонує визначення понять «медіаосвіта», «медіапедагоги», «медіакомпетентність» та ін. (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016). Розглянемо окремі з них.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізовувати активну громадянську позицію.

Велику увагу освітяни приділяють формуванню медіаграмотності дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Учасники міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи» зазначають, що навіть дорослі споживачі мас-медіа не мають достатньо розвинутого критичного мислення, здатності інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіа-текст. Відповідно завдання навчити дитину дошкільного віку медіаграмотності виглядає непростим. Ознайомлення дітей із засобами мас-медіа, їхньою структурою починає формувати медіакультуру дошкільника. Це різнорівневі форми роботи: від навчання елементарним основам роботи на комп'ютері до використання можливостей складних комп'ютерних програм, адаптованих до умов ЗДО (Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи, 2018).

Розробники НУШ разом з Академією української преси пропонують оновлені програми шкільних курсів з інтегруванням елементів медіаграмотності. На даному етапі проект пропонує матеріали курсів початкової школи «Я досліджую світ», «Українська мова та читання» та курс для середніх класів «Основи медіаграмотності». У рамках проекту проходять тренінги та семінари, на яких освітяни можуть здобути необхідні їм знання та навички, реальні практичні інструменти із упровадження основ медіаграмотності в освітній процес навчального закладу (Медіаосвіта і медіаграмотність, 2019).

Тому на сучасному етапі підготовки фахівців необхідною умовою є формування медіакомпетентного вихователя та вчителя. Основною метою є не тільки організація роботи з дітьми в медіа-середовищі, а й формування їх свідомого ставлення до нього.

З метою визначення рівня медіакомпетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти було проведено анкетування студентів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» Київського університету імені Бориса Грінченка. Слід зазначити, що серед опитаних – більшість вже мають досвід роботи в закладах освіти.

Аналіз результатів анкетування показав, що 100% респондентів до сучасного медіа-середовища відносять соціальні мережі. На думку 67%

опитаних – це засоби масової інформації та інтернет месенджери. Лише 8% респондентів віднесли до нього мережі мобільного зв'язку.

На питання «З чого складається медіа-середовище сучасного дошкільника?» 67% відповіли, що найбільший вплив на дитину справляють ЗМІ. На другому місці – соціальні мережі – 42%. Близько 17% обрали мобільні засоби зв'язку. При цьому, лише 5% опитаних не використовують медіа-технології у професійній діяльності, 55% – використовують ІКТ у якості презентаційного засобу, 30% залучають дітей до створення медіа-матеріалів, 23% використовують медіа-технології у позакласній діяльності дітей, 9% ведуть особисті блоги педагогічної тематики. Більша частина – 67% опитаних для презентації інформації слухачам використовують засоби мультимедіа. Третина – 33% – користуються створеними власноруч матеріалами. Жоден респондент не обрав лише усний виступ та лише засіб медіа.

Майбутні педагоги проявили обізнаність із електронними освітніми ресурсами та їх використанням у навчальній та професійній діяльності. Більшість респондентів – 98% віддають перевагу пошуку потрібних матеріалів за допомогою сервісів Google, в тому числі GoogleAcademy та YouTube. Третина опитаних користується електронною енциклопедією Wikipedia. Ще 20% підписані на групи педагогічної спрямованості у популярних соцмережах. Лише окремі респонденти назвали суто педагогічні ресурси.

Опитування передбачало виявлення джерел, які доцільно було б впровадити у навчальну та професійну діяльність педагога. Перше місце серед таких джерел посідають онлайн та офлайн бібліотеки, про що згадали 40% респондентів. Ще 40% опитаних хотіли б використовувати блоги інших педагогів. Ще 5% респондентів вказали масові онлайн курси, 2% – періодичні педагогічні видання.

Переважна більшість респондентів (86%) вважають за потрібне консультувати батьків щодо використання комп'ютера дитиною вдома. На їхню думку, такі консультації необхідно організовувати та проводити на базі навчального закладу, залучаючи педагогів. Майже 14% підтримують створення масових онлайн курсів, блогів та інших онлайн матеріалів без залучення навчального закладу.

Можемо зробити висновок, що більшість майбутніх педагогів орієнтується в інформаційному просторі, здатна отримувати інформацію і оперувати нею відповідно до власних професійних потреб та застосовує медіа-технології в освітньому процесі. Проте, педагоги дуже мало уваги приділяють впливу медіа-середовища на дитину, особливо за межами освітнього процесу. Недостатньо уваги приділяється вихованню критичного відношення до агресивного медіа-середовища оточуючого світу. Відповідно, виникають труднощі при консультуванні батьків щодо впливу медіа на дитину вдома. Більшість опитаних виявляють інтерес до медіа-технологій і прагнуть оволодіти ними, а отже – вони відкриті для проходження курсів відповідної спрямованості.

Підготовка майбутніх медіакомпетентних педагогів дошкільної та початкової освіти неможлива без уведення до навчальних програм

елементів медіа-освітньої підготовки. У Київському університеті імені Бориса Грінченка це застосовується у таких дисциплінах, як: «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми», «Проектна діяльність у навчальних закладах», «Методика формування елементів математики», «Математична і природнича освіта з методикою навчання».

Медіа підготовка реалізується через розширення змісту навчальних програм відомостями про медіа середовище та організацію роботи у ньому; проведення занять, майстер класів для студентів, спрямованих на використання медіа-технологій у майбутній професійній діяльності; створення електронних курсів та організація самостійної роботи студентів з метою підвищення загального рівня їх медіа-компетентності.

Розглянемо використання елементів медіа-освітньої підготовки у навчальній дисципліні «Методика формування елементів математики». Деякі змістові модулі програми навчальної дисципліни були доповнені відомостями про сутність, місце та роль медіа-технологій на уроках математики, методику їх використання при вивченні конкретних тем.

Програма містить тему «ІКТ-технології у формуванні математичних уявлень дітей». Виконання самостійних робіт передбачає створення студентами мультимедійних матеріалів або створення збірок таких матеріалів та їх адаптацію до умов власної педагогічної діяльності.

Прикладом такої роботи може бути розробка інтегрованого заняття з математики, супроводом до якого виступає презентація Emaze.com. Ресурс схожий на Prezi, але презентації містять набагато більше інтерактивних елементів. Крім того, ресурс пропонує створювати інфографіку, фото-альбоми, блоги та сайти.

Наступним видом роботи є розробка дидактичних посібників з навчання дітей математики. Виконуючи роботу, студенти підбирають освітні матеріали, які повинні відповідати вимогам концепції медіа-освіти та стануть у нагоді вихователю ЗДО. Для виконання завдання стане у нагоді Symbaloo – сервіс зберігання закладок, безпосередньо в Інтернеті, на якому можна розмістити абсолютно будь-які посилання і оформити їх. Це дає можливість збирати цікаві закладки, створюючи з них тематичні колекції, що зберігаються на сайті ресурсу. Педагогічний потенціал ресурсу дозволяє здійснювати обмін та презентацію збірок корисної інформації, сайтів, книг, відео та інших освітніх ресурсів.

На основі викладеного можна зробити висновки про те, що медіаосвіта є складовою частиною сучасної системи освіти України. Роль медіаосвіти полягає у підготовці особистості дитини до взаємодії із сучасними мас-медіа та ІКТ. Вища школа має забезпечити дошкільні та початкові заклади освіти медіакомпетентними фахівцями. Результати проведеного анкетування медіакомпетентності майбутніх педагогів показали, що більшість студентів орієнтується в ІКТ, застосовує медіа-технології в освітньому процесі, але мало уваги приділяє впливу агресивного медіа-середовища на дитину. Для досягнення поставленої мети пропонуємо створити навчальні курси медіа-грамотності та оновити існуючі освітні програми підготовки педагогів дошкільної та початкової освіти з включенням елементів медіа-освіти.

Список використаної літератури

1. Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. 244 с. **2. Медіаосвіта** і медіаграмотність. URL: <http://medialiteracy.org.ua/> (дата звернення: 24.03.2019). **3. Концепція** впровадження медіаосвіти в Україні (2016). URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhnnya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/(дата звернення: 24.03.2019). **4. Encyclopedia** of media and communication / Edited by Marcel Danesi (2013). Toronto : University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 738 pp. **5. Malcolm Coxall**, Guy Caswell, ed. (2 Mar 2013). *Human Manipulation – A Handbook*. Cornelio Books. 441 pp. **6. McLuhan M.** (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. N.Y.: McGrawHill. 359 pp.

References

1. Zbirnyk statey Shostoyi mizhnarodnoyi naukovo-metodychnoyi konferentsiyi «Praktychna mediahramotnist': mizhnarodnyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy» [Practical media literacy: international experience and Ukrainian perspectives]. (2018). Kyiv: Tsentr Vil'noyi Presy, Akademiya ukrayins'koyi presy. [in Ukrainian]. **2. Mediaosvita** i mediahramotnist' [Media education and media literacy]. (2019). URL: <http://medialiteracy.org.ua/> (data zvernennya: 24.03.2019) [in Ukrainian]. **3. Kontsepsiya** vprovadzhennya mediaosvity v Ukrayini (nova redaktsiya) [Concept of introduction of media education in Ukraine]. URL: https://ms.detector.media/media_prosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/. (data zvernennya: 24.03.2019) [in Ukrainian]. **4. Encyclopedia** of media and communication / Edited by Marcel Danesi (2013). Toronto : University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 738 pp. [in English]. **5. Malcolm Coxall**, Guy Caswell, ed. (2 Mar, 2013). *Human Manipulation – A Handbook*. Cornelio Books. 441 pp. [in English]. **6. McLuhan M.** (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. – N.Y.: McGrawHill. 359 pp. [in English].

Козак Л. В., Козлітін Д. О. Місце і роль медіа-технологій у підготовці майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти

У статті розкрито сутність понять «медіаосвіта», «медіа-технологія», «медіа-середовище», «медіаграмотність» та інші. Визначено роль і місце медіа у системі дошкільної, початкової та вищої освіти на основі аналізу Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2016). Подано результати анкетування студентів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» щодо їх медіакомпетентності. На прикладі дисципліни «Методика формування елементів математики» показано можливості використання медіа-інструментів у підготовці майбутніх педагогів. Доведено необхідність та актуальність застосування медіа-технологій у підготовці

майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти.

Ключові слова: медіа, медіаосвіта, медіа-технологія, медіапедагог, медіаграмотність, медіакомпетентність.

Козак Л. В., Козлитин Д. А. Место и роль медиа-технологий в подготовке будущих педагогов дошкольного и начального образования

В статье раскрыт смысл понятий «медиаобразование», «медиа-технология», «медиа-среда», «медиаграмотность» и других. Определены роль и место СМИ в системе дошкольного, начального и высшего образования на основе анализа Концепции внедрения медиаобразования в Украине (2016). Представлены результаты анкетирования медиа грамотности студентов специальностей «Дошкольное образование» и «Начальное образование». На примере дисциплины «Методика формирования элементов математики» показаны возможности использования медиа-инструментов в подготовке будущих педагогов. Доказана необходимость и актуальность применения медиа-технологий в подготовке будущих педагогов дошкольного и начального образования.

Ключевые слова: медиа, медиаобразование, медиа-технология, медиапедагог, медиаграмотность, медиакомпетентность.

Kozak L., Kozlitin D. The Place and the Role of Media Technologies in Training of the Future Pre- and Primary School Teachers

The article highlights the place and the role problems of media technologies in future preschool and primary school teachers' training. We disclosed the meanings of «media education», «media technology» and other. The authors review the works of M. McLuhan about the global character of information and media environment, G. Gerbner's about the media influence on human personality. The «Concept of Implementation media education in Ukraine» have been analysed for the role and the place of media in the preschool, primary and higher education systems. We conducted a media literacy survey among the students of «Preschool education» and «Primary education» speciality. It showed the sufficient level of students' ICT readiness, and readiness to apply media technology in the educational process, but it isn't attention to destructive impact of aggressive media environment to a child. It was suggested to integrate the educational media elements into teachers' training programs. Subject «The methodology of forming mathematical elements» shows for example using online tools (electronic resources) in the training of future teachers. We proved the necessity and relevancy role of media education technologies in future preschool and primary school teachers' training.

Key words: media, media education, media technology, media education, media literacy, media competence.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Желанова В. В.